

KULTURNÍ KRONIKA**Dr Frant. Krejčí, filosof pozitivismu**

K desátému výročí jeho smrti

Každé kulturně plodné období ohraničuje se výdělmi ochotnosti, které se stavají jaksi symbolickými jeho zkratkami. V posledních desetiletích před první světovou válkou byl takovým mužem, který pronikavě zasáhl do formování kulturního profilu doby, máme-li na mysli způsob myšlení těch vrstev, na nichž spočívala péče o kulturní tradici národní profesor české university v Praze dr. F. Krejčí (narozen 21. VII. 1858, zemřel 24. V. 1934). Filosoficky pozitivismus, jehož uvedení k nám je převážně jeho zásluhou, byl nejen společným vyznáním vřstev české vědy od let devadesátých nultých v obecně přemýšlejícím humočkem pokrokových ideálů širokých vrstev národní inteligence. Jisté nelze tento stav přičítati jediné působení Frant. Krejčího, byly tu mnohem hlubší příčiny, které usnadňovaly rozšíření pozitivistických ideí u nás. Především obecně vstoupil vědeckého, což tehdy znamenalo přírodovědeckého ducha, které k nám začalo s menším zpožděním, rukou v ruce s tím laičtácem, zsvětlením všech společenských tedy i morálních vztahů, které právě u nás mělo vykonati vliv tak obrovitý. Zde všude byl Frant. Krejčí spíš humočkem než tvůrcem. Ale humočkem, který si svým reformitním pathosem přinášel vzácně vyvinutý smysl pro logickou přesnost a pro nepodplátnou důslednost.

Jeho filosofické zájmy trvale se vyznačovalo horečným a bojem proti transcedentnímu, totiž — přesně řečeno — bojem proti těm, kdo vyznávali jeho poznatelnost. Tak jako nemilil Krejčí popírat existenci Neznama, tak učil sebe i jiné heroické resignaci, že by se nám kdy podařilo odkryt jeho clonu. A valnou část své vynalovnosti v prouech vynakládal na dukaz, že i v této resignaci lze plně a dobfé žít. Toto udobře žít se mu však zcela krylo nejen s možností nýbrž s nutností s kategoričným imperativem: žít mravně. Mravně žít mu znamenalo, žít ve shodě s přirozenou zakonitostí vývojovou, která se jevila jeho očím jako směr k naplnování lidskosti, totiž zadoučím vtělením byl mu ideál zabarvený čím dál tím více socialněj.

Krejčí začal jako klasické filolog, ale vlastním působitsem se mu stala psychologie, jiz se učil hlavně u německých systematickú rodú Wundtova. Vedle monografií „Element psychologieky“ (1885) a „Zakon asociacní“ (1897), učebnic pro školy „Psychologie“ a „Logiky“ (1897—1898) na-

psal velkou a soustavnou „Psychologie“ v 6 svazcích (1902—1926), která byla ve své době prvním psychologickým systémem u nás. Je zajímavé, že pozitivista Krejčí chtěje vybudovat psychologii na čistě vědeckém, i j. pozitivistickém základě, pokládá hypotézu psychofysického paralelismu za empiricky zústěry fakt, ač je to ve skutečnosti pracovní hypotéza, přirodovědecky orientované psychologie. Stejně tak vyvozuje deduktivně všechny duševní jevy z ilusorního psychologického elementu s jeho trojstranností, byl hlavním zásadou pozitivistického myšlení je, že nemáme překračovat empirii. Jeho psychologické soustavy dostalo se odmítavé kritiky od E. Babáka, K. Lhotáka, filosofa Fr. Maršala, kteří vytykali Krejčímu, že chápe život mechanisticky, že popírá veskerou tvořivost a že místo vědy podává materialistické dogma. Proto také jeho psychologická soustava není již tím, co rozumíme vědou a vědeckostí dnes.

Jeho vědecké zdavodnění etiky stejně průhledně jako vadně spekulativní přestalo být pro nás zdavodněním. Spisy „Svoboda vůle a mravnosti“ (1907), v nich rozebírá základní otázky praktické filosofie a krajním determinismem, „Filosofické základy mravní výchovy“ (1920), vysvětluje poměr náboženství a mravnosti ve výchově s ostrým hrotem proti pozitivnímu náboženství, „Pozitivní etika“ (1923) jsou dnes vskulku jen dobovými dokumenty. Krejčí se osvědčil také jako historik novodobé filosofie a jako překladatel z Kanta a Hegela. Mnoho článků filosofických a psychologických uložil do „České mysli“, jiz redigoval po dlouhá léta.

Jestli dnes zanecháváš práce Krejčího v tom, kdo se jím obira, přišlo povědomí, že každý poznatek ať se ho dopatříme kdekoliv, musí proit očistným ohněm kritiky, nepodplatitelně přáním i tužbami sebe nálehavějším. Dnes nás znepekouje méně transcedentno než otázka, co můžeme poznat na skutečnosti. A učíme se jí poznávat pronikaveji, plněji, než dovodí pozitivismus. Stále však zůstává, i po deseti letech, odkaz muže, který svou důsledností logickou i životní se pokusil naplnit poslání filosofovo po zákonu a který se nadto svou prací zařadil do řodu zakladatelů české vědy, zanecháváje nám — spolu s ostatními, kteří již odešli — těžký úkol, abychom tyto mezery nenechali nevyplněny.

Dr. Emil P e j h o v s k ý